

2.3. MUNKAERŐ-MIGRÁCIÓ, INGÁZÁS, KIVÁNDORLÁS

A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta

HÁRS ÁGNES & SIMON DÁVID

Emigráció és munkavállalás

Az Európai Unióhoz csatlakozással 2004 után szabadabbá vált az európai országokban a munkavállalás, bővült a munkát kereső magyarok munkapiaci választási lehetősége, csökkent a külföldi munkavállalás költsége. Elvben a magyarországi munkapiachoz hasonló feltételekkel lehetett munkát vállalni külföldön, természetesen a fogadó ország munkapiaci keresletétől és szabályozásától függő lehetőségek mellett. Tanulmányok sora vizsgálta a külföldi munkavállalás vonzerejét és munkapiaci következményeit, a döntéseket befolyásoló vonzó és taszító tényezőket, a migráció szelektív jellegét, és a gazdasági és munkapiaci magyarázatokon túlmutató társadalmi és egyéni tényezőket (*Hazans–Philips*, 2010, *Kahanec*, 2013, *Kahanec és szerzőtársai*, 2010, *Kahanec–Zimmermann*, 2010, *Kaczmarczyk*, 2010, *Massey és szerzőtársai*, 1993).

A migráció tervezett tartóssága, a munkaidőben, a munka nehézségében és a magánéletet érintő vállalt áldozatokban mérhető költsége a munkavállalás sokféleségét eredményezi. A mobilitás egyirányúsága és változékony, ingázó, cirkuláris formái egymás mellett és egymásba érve határozzák meg az emigránsok migrációs és munkapiaci stratégiáit. A migránsok egy része a biztosabb megélhetés reményében vagy más okok miatt elköltözik, és tartós jövőt tervez külföldön, mások a külföldi munkavállalást a pénzkereset átmeneti vagy a Piore-i értelemben instrumentális eszközének tekintik (*Piore*, 1971). A csoportok között nincsen éles és végleges határ, a variációk is sokfélék, a migrációt meghatározó tényezőkben és hatásokban mégis meg lehet különböztetni a munkavállalás vagy az elköltözés döntésével elvándorlók csoportjait. A következőkben a munkavállalási célú migrációt vizsgáljuk – milyen csoportokat érint, s ez hogyan változott az időben.¹ A migráció leírása alapján becsülhetjük mindezek hatását a hazai munkapiacra.

Az adatok és a vizsgálat módszere

Emigráns munkavállalók a munkaerő-felmérésben

A emigráció jól azonosíthatónak tűnő szegmense a *munkavállalási célú migráció*. A KSH munkaerő-felmérése (MEF) egyedülálló lehetőséget kínál arra, hogy nagymintás adatbázison egyéni szintű adatokkal és részletes magyarázó modellekkel vizsgáljuk a külföldi munkavállalásra ható tényezőket.

¹ A Közelkép 2.2. alfejezetében Blaskó Zsuzsa és Gödri Irén ír az elköltözők csoportjáról.

A MEF-ben rendelkezésre álló adatok alapján a *külföldi telephelyen dolgozók* eseteivel közelítjük a munkavállalási célú migrációt.

A munkaerő-felmérésben (MEF) a munkáltató telephelyére irányuló kérdésre abban az esetben, ha ez nem Magyarországon van, a válasz „külföld”, és itt a megfelelő ország is szerepel. A kérdés egyrészt azokra vonatkozik, akik munkahelye jelenleg külföldön van, illetve azokra, akik utolsó munkahelyének a telephelye volt külföldön (az elmúlt nyolc évben). A korábban külföldön dolgozók csoportja heterogén és esetleges, a vizsgálat ezért a jelenleg dolgozókra szorítkozik. A MEF alapján azonosított külföldön dolgozók között csak a hazai háztartásokkal rendelkezők szerepelnek (akiket a MEF kérdezőbiztosa el tud érni), a korábban vagy a közelmúltban külföldre költözött teljes családok tagjai nem. Akik külföldön élnek, de nem dolgoznak külföldön, valamint a válaszmegtagadók szintén kimaradnak a mintából.²

A MEF alapján olyan munkavállalókat azonosíthatunk, akik a hazai munkapiachoz a háztartásuk révén kötődnek, de külföldön dolgoznak. A továbbiakban a migránsoknak ezt a szűkebb csoportját *munkaerőmigránsoknak* nevezzük.³ Értelmezésünk szerint azok, akik külföldi telephelyen dolgoznak, a magyar munkahelyek alternatívájaként teszik ezt külföldön.⁴ Vizsgálatunk erre a népességre fogalmaz meg eredményeket az uniós csatlakozástól 2014 végéig.

A minta sajátosságai

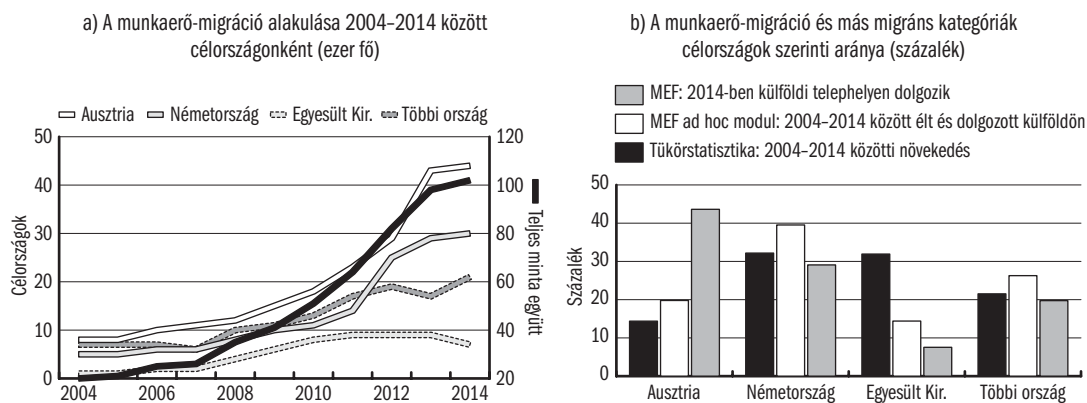
A külföldi telephelyen dolgozók létszáma folyamatosan növekszik, hasonlóan a migrációt leíró más adatforrások alapján látható trendekhez, noha a növekedés az időszak végén lassulni látszik. Ezt az 2.3.1. ábra a) része mutatja: az ábra jobb tengelyén a teljes munkaerő-migráció alakulását látjuk, a bal tengelyén a célországok szerinti trendeket.

2 Az adatokat anonimizálatlan formában a jelen kutatás számára adta át a KSH az MTA KRTK KTI adatbankja számára.

3 Hárs–Simon (2015), valamint Czibik és szerzőtársai (2014) vizsgálta korábban ezt a csoportot.

4 A külföldi telephelyen dolgozók a KSH MEF alapján számított foglalkoztatott létszámban is szerepelnek, befolyásolják a magyarországi foglalkoztatás alakulását, miközben az emigráns népesség részét is alkotják.

2.3.1. ábra: A munkaerő-migráció alakulása és célországok szerinti aránya

Forrás: Munkaerő-migráció: MEF; tükörstatisztika: saját számítás a *Közelmép* 1. fejezete alapján; 2004–2014 között külföldön: MEF 2014 2. negyedévi *ad hoc* modul.

A munkaerő-migráció sajátos szerkezetű csoportot ír le: a teljes mintában az Ausztriában dolgozók aránya magas, és alacsony – az időszak végén csökkenő – az Egyesült Királyságban dolgozóké. Két adatforráshoz hasonlítva vizsgáljuk a munkaerő-migráció karakterét: a tükörstatisztika a *külföldön élő* magyar állampolgárok állományának a 2004–2014 közötti növekedését mutatja, a MEF-minta 2014. második negyedévi kiegészítő kérdésblokkja pedig a 2004–2014 között legalább hat hónapig nem ingázóként külföldön élt és dolgozott népességet (utóbbiak értelemszerűen a MEF által elért Magyarországon élő vagy itthoni háztartással rendelkezők csoportjába tartoznak). Az eltérő összetétel ellenére a fő célországok azonosak és eszerint összehasonlíthatók a csoportok, az arányokat az 2.3.1. ábra b) része mutatja.

Az összevetés szerint az Ausztriában dolgozó munkaerőmigránsok aránya kiugróan magas, és nagyon alacsony az Egyesült Királyságban dolgozóké. A munkaerő-felmérés kiegészítő blokkja alapján a 2004–2014 időszakban szerzett munkatapasztalatok alapján is alacsony azok aránya, akik az Egyesült Királyságban dolgoztak, vagy jelenleg is kinn dolgoznak. Ez arra utal, hogy az Egyesült Királyságba költöző teljes háztartások aránya magasabb a más célországokénál, és a MEF alapján megkérdezettek közül csak a hazai háztartással még rendelkezők látszanak. Ezt a feltételezést támasztja alá *Blaskó* (2014) és *Blaskó és szerzőtársai* (2014), kísérletet téve a külföldre elköltözött migrációjának a becslésére. Mindkét tanulmány szerzői megállapították, hogy ebben a csoportban jelentős az Egyesült Királyságban élők aránya. A feltételezést erősíti az is, hogy alacsony, majd stagnáló és az időszak végén csökkenő a munkaerő-migráció az Egyesült Királyságba, ami vélhetően az Egyesült Királyságba költözés növekvő mértékének tulajdonítható.

Az Ausztriában dolgozók kiugróan magas arányát a jelentős mértékű ingázás magyarázza, azonban számottevő itt a nem ingázó munkavállalás is. A MEF-ben nincs alkalmas változó, ami segítene elválasztani az ingázókat a többi munkaerőmigránstól. 2014. 2. negyedévre megbecsülhető az ingázás. A rendelkezésre álló kiegészítő kérdésblokk és a MEF-alapváltozók alapján összehasonlíthatjuk ugyanazon munkaerőmigráns, illetve nem ingázó egyedek korábbi munkavállalási tapasztalatát. A kiegészítő kérdésblokk kérdése kizárja az ingázást, így az adott negyedévben külföldi telephelyen dolgozók közül meg tudjuk különböztetni azokat, akik nem ingázók (éltek és dolgoztak külföldön, illetve azokat, akik legalább 6 hónapig dolgoztak), valamint azokat, akik a kiegészítő kérdés szerint nem éltek külföldön, de munkaerő-migránsok, értelemszerűen ők tehát ingázók. Ezt mutatja az 2.3.1. táblázat. A 2014. 2. negyedévében munkaerőmigráns népesség 60 százaléka nem volt ingázó, ebből 53 százalék dolgozott legalább 6 hónapot külföldön, 40 százalék volt ingázó. Ausztriában az ingázók aránya több mint 60 százalék, a többi célországban lényegesen alacsonyabb.

2.3.1. táblázat: Ingázó és nem ingázó munkaerőmigránsok aránya (százalék)

2004–2014 között külföldi munkatapasztalat	Munkaerő-migráció célországok szerint				Összes munkaerőmigráns
	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság	Más cél-ország	
Élt és dolgozott külföldön	39	77	81	77	60
– ebből: élt és legalább 6 hónapot dolgozott külföldön	34	70	68	64	53
Ingázó (Nem élt külföldön, de munkaerőmigráns)	61	23	19	23	40
Összes munkaerőmigráns	100	100	100	100	100

Forrás: Munkaerő-migráció: MEF 2014. 2. negyedév; 2004–2014 közötti munkatapasztalat: MEF 2014. 2. negyedév, *ad hoc* modul, 2014. 2. negyedév.

Akár ingázással, akár anélkül lehet stabil, állandó a munkaviszony: az átlagos munkaviszony hossza elmarad ugyan a hazai átlagtól (kilenc év), de tartósan külföldön dolgozókról beszélhetünk.⁵ Ausztriában a leghosszabb a munkaerőmigránsok aktuális munkahelyen töltött munkaviszonyának az átlagos hossza (4,6 év), Németországban 3,7 év, az Egyesült Királyságban 2,4 év, és a többi EU-országban is viszonylag magas, 4,2 év volt.

Elemzési módszer

Logisztikus regressziós modellekkel vizsgáltuk, hogy a hazai munkavállaláshoz képest mi magyarázza a munkaerő-migrációt, és ez hogyan változott az EU-csatlakozás és 2014 vége között a munkaerő-migráció egészében és a fő célországok (Ausztria, Németország, Egyesült Királyság, többi EU- és EGT-ország) irányában. Modellünk egyenlete minden célország esetén a következő volt:

$$\ln \left(\frac{p}{1-p} \right) = b_0 + b_1 X_{nem} + b_2 X_{kor} + b_3 X_{kor}^2 + b_4 X_{isk} + b_5 X_{fogl.kat} + b_6 X_{fogl.visz} + b_7 X_{szerz} + b_8 X_{váll.munkaidő} + b_9 X_{fogl.stat1.éve} + b_{10} X_{régió} + b_{11} X_{szül.orsz} + b_{12} X_{csal.áll.} + b_{13} X_{gyerm.0-6éves} + b_{14} X_{gyerm.7-18éves} + b_{15} X_{nyugd.házt.tag} + b_{16} X_{segélyezett.házt.tag} + b_{17} X_{nem} t + (...) + b_{32} X_{segélyezett.házt.tag} t + b_{33} X_{nem} t^2 + (...) + b_{48} X_{segélyezett.házt.tag} t^2 + b_{49} t + b_{50} t^2,$$

ahol p a munkaerőmigránsok aránya a vizsgált populációhoz (hazai foglalkoztatottak és munkaerőmigránsok együttesen) képest összesen, illetve célországonként.

Demográfiai változók

X_{nem} : nem (referenciakategória: férfi)

X_{kor} : kor (hazai foglalkoztatottakra centrál)

X_{isk} : legmagasabb iskolai végzettség (referenciakategória: legfeljebb 8 általános)

⁵ A gyorsuló migráció időszakára, 2010–2015. 1. negyedévre számítottunk átlagot a MEF alapján a munkaerőmigránsok munkaviszonyára. A létszám folyamatos emelkedésével csökken az átlagos munkavállalási idő, noha az új munkamigránsok várható külföldi munkavállalásának a hossza természetesen bizonytalan.

Munkapiaci változók

$X_{fogl.kat}$: foglalkozás (referenciakategória: gépkezelő vagy szakképzetlen foglalkozás)

$X_{fogl.visz}$: foglalkozási viszony (referenciakategória: alkalmazott)

X_{szerz} : munkaszerződés jellege (referenciakategória: határozatlan idejű)

$X_{váll.munkaidő}$: potenciális vállalt munkaidő (óra/hét) (hazai foglalkoztatotakra centrált)

$X_{fogl.stat1.éve}$: egy évvel korábbi foglalkoztatási státusz (referenciakategória: dolgozott)

Regionalitás változók

$X_{régio}$: régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)

$X_{szül.orsz}$: születési ország (referenciakategória: Magyarország)

Háztartási változók

$X_{csal.áll}$: családi állás (referenciakategória: házastárs)

$X_{gyerm.0-6éves}$: 0-6 éves gyermekek száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{gyerm.7-18éves}$: 7-18 éves gyermekek száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{nyugd.házt.tag}$: öregségi nyugdíjasok száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

$X_{segélyezett.házt.tag}$: segélyen élők száma a háztartásban (referenciaérték: 0)

Idő

t : negyedév (referenciaérték: 2004. 3. negyedév)

A modellek illeszkedését több eljárással is vizsgáltuk. Az általánosan elfogadott Hosmer–Lemeshow-teszt kidolgozói leírják, hogy nagy elemszám esetén egyébként zavart nem okozó illeszkedési eltérés is szignifikáns hibaként jelenik meg (Paul–Pennell–Lemeshow, 2013). E teszt mellett a mintaméretre szintén érzékeny Link-tesztet (Pregibon, 1980) és a mintamérettől független ROC-elemzést (Receiver Operating Characteristic) és az ezen alapuló c -statisztikát használtuk a modellilleszkedés vizsgálatára.⁶ Emellett minden modell esetében megadjuk a modellre jellemző Nagelkerke-féle pseudo- R^2 értékét is (a modellek illeszkedését leíró paraméterek a 2.3.2. táblázatban találhatók). A c -statisztika alapján minden modell legalább elfogadható, a Link-teszt alapján a modellek magyarázó ereje szignifikáns, és kis (bár esetenként a mintaméret miatt szignifikáns) illeszkedési eltérést mutatnak. A Hosmer–Lemeshow-tesztek szignifikánsak ugyan, de a fentiek értelmében ezt nem tekintjük problematikusnak. A modellekre jellemző Nagelkerke-féle pseudo R^2 érték 0,19 és 0,26 között változik.

A modellek konstans tagja minden esetben szignifikáns, az egyéb tényezőktől független időbeli változás azonban csak a teljes minta esetén bizonyult szignifikánsnak – jelezve a más tényezők azonossága esetén a külföldi munkavállalás gyorsuló ütemben növekvő valószínűségét. A modellek eredményeit a marginális valószínűségek, illetve marginális hatások időbeli változásain keresztül mutatjuk be (amennyiben az időbeli változás nem szignifikáns,

6 A c -statisztika értéke Hosmer–Lemeshow (2000) szerint 0,7 felett elfogadható, 0,8 felett nagyon jó, 0,9 felett kiváló.

egy esetben az esélyhányadost adjuk meg). A marginális valószínűségek esetén a teljes populáción (hazai és külföldi munkavállalók) belül adjuk meg a külföldi munkavállalás, illetve az adott országban történő munkavállalás becsült valószínűségét.

2.3.2. táblázat: A modellek illeszkedésének paraméterei

	Teljes minta	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság
c-statisztika	0,849	0,812	0,802	0,741
Link-teszt: modell-magyarázó-erő	2,610***	2,253***	2,350***	1,633***
Link-teszt: illeszkedéseltérés	0,994	1,020***	1,013***	1,010***
Hosmer–Lemeshow-teszt ^a	17,12(8)*	24,92(8)**	84,63(8)***	106,90(8)***
Nagelkerke-féle R ²	0,190	0,271	0,189	0,262

^a Zárójelben: a szabadságfok száma.

***1 ezrelékes, **1 százalékos, *5 százalékos szinten szignifikáns.

A külföldi munkavállalást befolyásoló tényezők hatása és időbeli változása

A külföldi munkahelyen dolgozók összességét és a három fő célországban (Ausztriában, Németországban és az Egyesült Királyságban) dolgozókat vizsgáljuk. A teljes minta mutatja a többi EU-országba (és kisebb arányban az Európai Unión túlra) irányuló heterogénabb összetételű munkaerő-migráció hatását is, ezt külön részletesebben itt nem mutatjuk be. A munkaerő-migráció nagyon szelektívnek bizonyult a fő célországok szerint, együtt mutatjuk be az egyéni és demográfiai adottságok, a munkapiaci jellemzők és a családi tényezők hatását az egyes célországokra és a teljes munkaerő-migrációra.

Az egyéni és a demográfiai tényezők hatása

A nők feleakkora eséllyel dolgoznak külföldi telephelyen, mint a férfiak, ez időben nem változott szignifikánsan. A teljes mintához hasonló az esély Ausztriában, Németországban valamivel még alacsonyabb (0,4), míg az Egyesült Királyságban a nemnek nincsen szignifikáns hatása a külföldi munkavállalásra.

A munkaerő-migráció valószínűsége az *életkorral* változik. A teljes mintában az életkor hatása időben nem változott szignifikánsan: 39 éves korig emelkedik, majd csökken a külföldi munkavállalás marginális valószínűsége (2014 végén 25 éves korban 0,55 százalék, 39 évesen 0,8 százalék volt). Mivel a modellben az időbeli változás szignifikánsnak bizonyult (lásd korábban), így évente gyorsuló mértékben növekszik a munkaerő-migráció marginális valószínűsége. (2010 végén még alig 0,15 százalék volt a 25 évesek munkavállalásának a marginális valószínűsége és 0,2 a 39 éveseké, 2013-ban már 0,4, illetve 0,55 százalék). Ausztriában a teljes mintához hasonló volt az életkor

hatása, míg Németországban nem mutatkozott szignifikáns hatás. Az Egyesült Királyságban időben is változott a munkavállalás marginális valószínűsége, a válság éveiben mind idősebb korra tolódott az átlagos életkor, az utóbbi néhány évben azonban átlagosan egyre fiatalabbak az Egyesült Királyságban dolgozók. 2004-ben, az uniós csatlakozáskor a 30 évesek, 2009-ben a 33 évesek, 2010-ben a 33–34 évesek, 2011-ben a 35 évesek, 2012–2013-ban a 34 évesek és 2014 végén a 32 évesek munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége volt a legmagasabb.

A *születési hely* befolyásolja a mobilitási hajlandóságot, a Magyarországon születetteknél mobilabbnak bizonyulnak azok, akik külföldön születtek. Esetükben a külföldi munkavállalás esélye 4,8-szoros, ami időben szignifikánsan nem változott. 2014 végén a teljes munkaerőmigráns minta szerint 1,3 százalékponttal növelte – minden más tényező változatlansága mellett – a munkaerő-migráció valószínűségét, hogyha valaki külföldön született, ugyanez a hatás az ausztriai munkavállalás esetén 0,64 százalékpont, a németországi esetén 0,2 százalékpont volt 2014-ben, és mindkét országban, de különösen Ausztriában, 2011 óta gyorsan növekedett a marginális hatás mértéke.

A munkaerőmigránsok teljes mintájában az *iskolai végzettséggel* a külföldi munkavállalás valószínűsége számottevően emelkedik (2.3.2. ábra). Ez időben állandó a szakmunkás végzettségűek kivételével, akiknél a külföldi munkavállalás valószínűsége gyorsuló mértékben növekedett.

Célországokként erős szelektivitás látszik: Ausztriában minden, az alapfokú végzettségnél magasabb iskolai végzettség szignifikánsan növeli a külföldi munkavállalás valószínűségét. 2011 után – amikor az osztrák munkapiac a magyar munkavállalók számára teljesen szabadddá vált – a növekedés erőteljesnek bizonyult, és 2014 végére a marginális valószínűség iskolai végzettségként nagyon hasonlított egymásra, számottevően meghaladva az alapfokú végzettségűek munkaerő-migrációjának a valószínűségét. Németországban az alacsony iskolázottságúakhoz képest – minden más tényező változatlansága mellett – a szakmunkások munkavállalása növekedik szignifikánsan. Az Egyesült Királyságban az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek munkaerő-migrációjának folyamatos növekedése megállt, a gimnáziumi végzettségűeké csökkenni is kezdett, ami arra utal, hogy a korábbiakhoz képest inkább a tartós kivándorlást választhatják ezek a csoportok. Hasonló módon változik a szakközépiskolai végzettségűek munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége is. A szakmunkás, a betanított és a segédmunkás végzettségűek munkaerő-migrációjának a valószínűsége az előzőektől elmarad, az időben folyamatosan növekvő migrációval együtt növekszik.

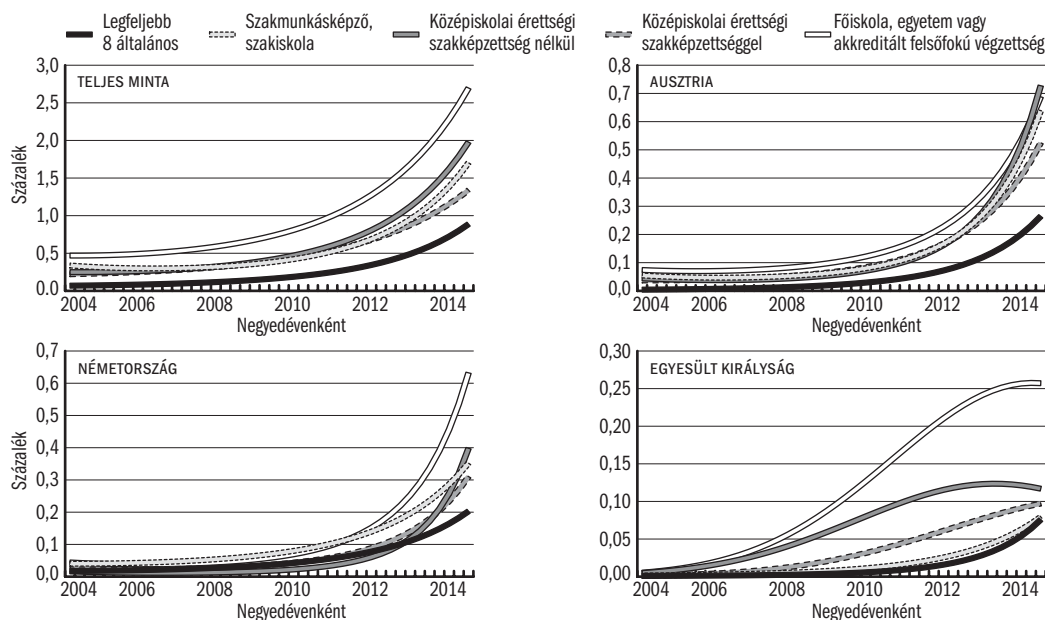
A *lakóhely régiója* a teljes munkaerőmigráns mintában lényegesen befolyásolja a külföldi munkavállalás valószínűségét, és ez egyedül Észak-Magyarországon nem változott a vizsgált időszakban (2.3.3. ábra).

A Nyugat-Dunántúlon élők külföldi munkavállalásának a valószínűsége messze a legmagasabb, és gyorsuló ütemben növekvő: itt minden más tényező

változatlansága mellett 2014 végén 4,5 százalék a munkaerő-migráció valószínűsége. A Dél- és Nyugat-Dunántúlon élők munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége ettől elmaradva is jelentősen emelkedik, hasonlóan alakult az Észak-Magyarországon élők külföldi munkavállalásának a marginális valószínűsége. Észak- és Dél-Alföldön alacsony a külföldi munkavállalás marginális valószínűsége, és a növekedés üteme fokozatosan csökken.

A lakóhely régiója alapján különösen szelektív a munkavállalási célú migráció a fő célországok szerint. Az Ausztriában dolgozók esetében a Nyugat-Dunántúlon lakók munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége minden más régiót messze meghaladó mértékű (2014 végén 4,5 százalék), több mint négyszerese még a többi Dunántúli régióban élők marginális valószínűségének is. Ez arra utal, hogy a szomszédos Ausztriában vállalt munka moti-

2.3.2. ábra: Az iskolai végzettség hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek (százalék)

Referenciakategória: legfeljebb nyolc osztály.

Teljes minta: *időben szignifikáns*: szakmunkásképző, szakiskola, *időben nem szignifikáns*: középiskolai érettségi, középiskolai érettségi szakképzettséggel, felsőfokú végzettség.

Ausztria: *időben szignifikáns*: minden változó.

Németország: *időben nem szignifikáns*: szakmunkásképző, szakiskola, *nem szignifikáns*: középiskolai érettségi, középiskolai érettségi szakképzettséggel, felsőfokú végzettség.

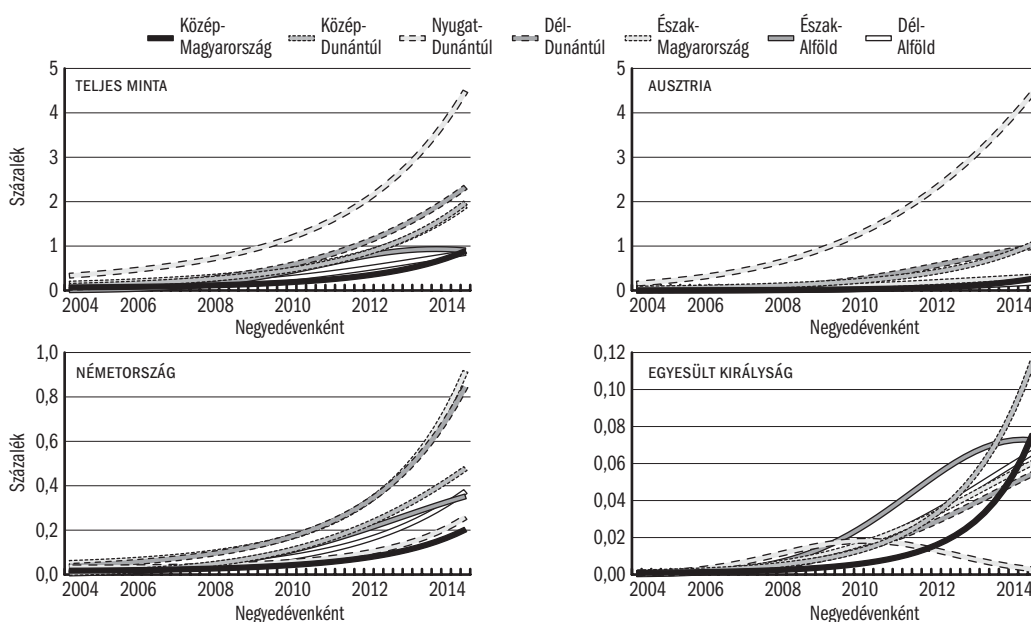
Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: középiskolai érettségi, felsőfokú végzettség, középiskolai érettségi szakképzettséggel, *nem szignifikáns*: szakmunkásképző, szakiskola.

vációjában erős a regionális munkapiac, a régiók közötti ingázás szerepe (a nyugat-magyarországi régióban munkaerőmigránsok több mint 80 százaléka Ausztriában dolgozik).

A Németországban való munkavállalás is szelektívnek tűnik régiók szerint, noha ez kevésbé erős, mint az Ausztriában dolgozók esetében. Minden más tényező változatlansága mellett az Észak-Magyarországon vagy a Dél-Dunántúlon lakók esetében a legnagyobb a munkaerő-migráció marginális valószínűsége, és ez a hatás időben állandó. Ez tartós kapcsolatokat, hagyományos együttműködést, esetleg szervezett munkatoborzást is sejtet ezekben a régiókban. A többi régió esetében ettől elmaradva növekszik a németországi munkavállalás marginális valószínűsége, kivétel Észak-Alföld, ahol csökken.

Az Egyesült Királyság esetében nem látunk különösebb regionális szelektivitást, minden más régióhoz képest fokozatosan növekszik a Közép-magyar-

2.3.3. ábra: A lakóhely régiójának a hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek (százalék)

Referenciakategória: Közép-Magyarország.

Teljes minta: *időben szignifikáns*: Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, *időben nem szignifikáns*: Észak-Magyarország, Ausztria: *időben szignifikáns*: Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Dunántúl *időben nem szignifikáns*: Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, *nem szignifikáns*: Dél-Alföld.

Németország: *időben szignifikáns*: Közép-Dunántúl, Észak-Alföld, Dél-Alföld, *időben nem szignifikáns*: Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország.

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: Észak-Alföld, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Dél-Alföld, *időben nem szignifikáns*: Közép-Dunántúl.

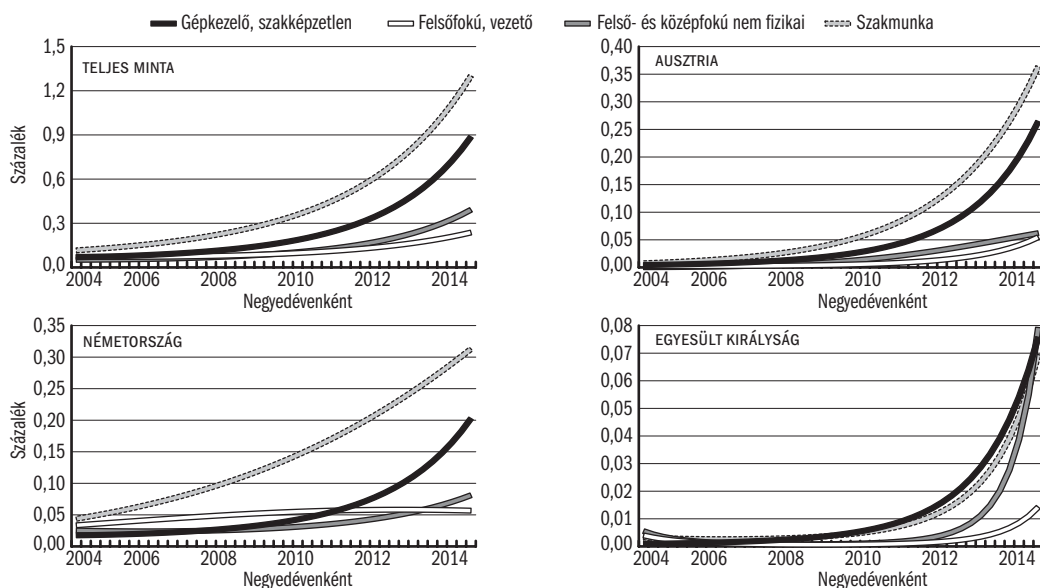
országi régióban lakók munkaerő-migrációjának a marginális valószínűsége, összességében azonban az Angliába irányuló munkaerő-migráció marginális valószínűségét a régiók nagyon kis mértékben befolyásolják.

A munkapiaci tényezők hatása

A munkaerő-migráció esetében a szakmunkát igénylő *foglalkozások* növelik leginkább a külföldi munkavállalás kilátásait (2.3.4. ábra). A teljes mintában a szakmunkát igénylő foglalkozást végzők külföldi munkavállalásának marginális valószínűsége – minden tényező változatlansága mellett – 2014 végén 1,3 százalék, időben a hatás nem változott szignifikánsan. A fehérgaléros foglalkozások a külföldi munkavállalás valószínűségét nem befolyásolták szignifikánsan.

Az Ausztriában végzett szakmunkát igénylő foglalkozások marginális valószínűségei növekedtek, a nem fizikai foglalkozások pedig csökkentették az átlagosnak

2.3.4. ábra: A foglalkozás hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűségek (százalék)

Referenciakategóriaegória: gépkezelő, szakképzetlen.

Teljes minta: *időben nem szignifikáns*: szakmunkát igénylő foglalkozás, *nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás.

Ausztria: *időben szignifikáns*: felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás, *időben nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, szakmunkát igénylő foglalkozás.

Németország: *időben szignifikáns*: szakmunkát igénylő foglalkozás, *nem szignifikáns*: felsőfokú szaktudást igénylő és vezető foglalkozás, felső vagy középfokú szaktudást igénylő nem fizikai foglalkozás.

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: minden változó.

tekintett gépkezelő és szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokhoz képest a külföldi munkavállalás marginális valószínűségét. Németországban is a szakmunkát igénylő foglalkozások növelik leginkább – minden tényező változatlansága mellett – a külföldi munkavállalás valószínűségét, ez a hatás azonban időben lassuló. Az Egyesült Királyságban kicsit eltérő a kép: a szakképzettséget nem igénylő és gépkezelő foglalkozásokhoz képest minden más foglalkozás csökkenti a munkavállalás marginális valószínűségét, de a felsőfokú képzettséget igénylő és vezető foglalkozásokon kívül minden más foglalkozás marginális valószínűsége közeledett egymáshoz, és 2014 végére közel azonos mértékű.

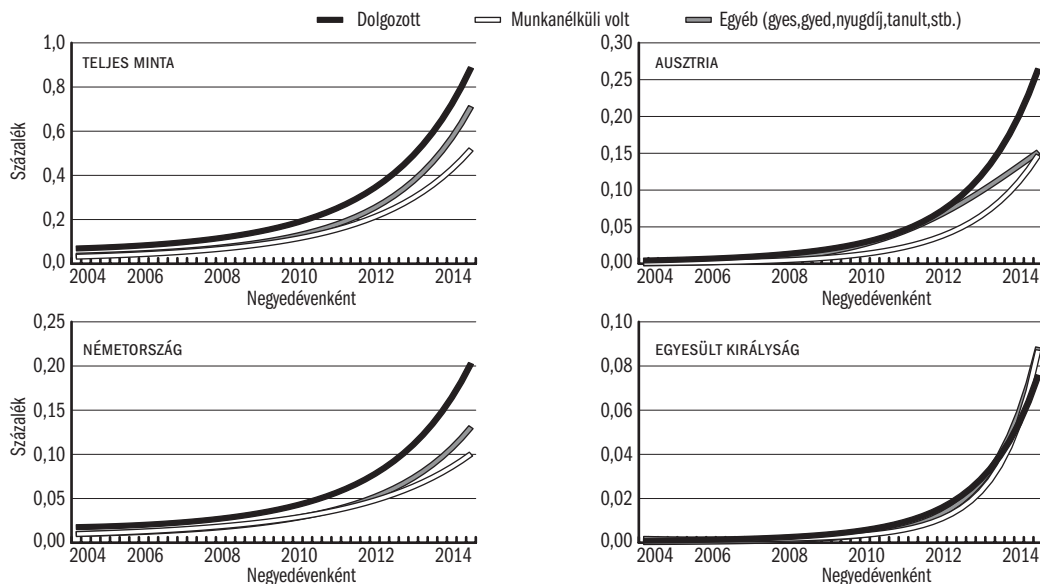
A *munkaviszony jellege* is befolyásolja a külföldi munkavállalás valószínűségét. Az alkalmi munkavégzés egyébként változatlan feltételek mellett a teljes mintában a munkaerő-migráció valószínűségét növeli az alkalmazotti státushoz képest, 2010 végén alig 0,05 százalékkal, 2012 végén 0,02 százalékkal és 2014 végén már csaknem 0,8 százalékkal. Ausztriában is gyorsuló mértékben növeli a munkaerő-migráció valószínűségét az alkalmi munka (2014 végén a marginális valószínűség 0,4 százalék volt), Németországban a marginális valószínűség ennél szerényebb (0,1 százalék), és az időben nem változik. Az Egyesült Királyságban nem volt szignifikáns a hatás.

Azt feltételeztük, hogy a korábbi kedvezőtlen munkapiaci helyzet, a munkanélküliség vagy a munkapiacra gyermekgondozás, illetve tanulás után bevagy visszalépés nehézsége erősíti a migráció valószínűségét. Várakozásunktól eltérően azt látjuk, hogy a most külföldön dolgozók munkaerő-migrációjának a valószínűségét – minden tényező változatlansága mellett – csökkenti, ha az illető *egy évvel korábban* nem dolgozott (2.3.5. ábra).

A teljes mintában a munkaerő-migráció marginális valószínűségét a referenciának tekintett egy évvel korábban dolgozottakéhoz képest csökkenti a korábbi munkanélküliség és minden egyéb munkapiaci státus is. 2014 végén 0,5 százalék volt a korábban munkanélküliek munkavállalásának a marginális valószínűsége, 0,7 százalék a gyermekgondozás, tanulás után visszatérőké, és 0,9 százalék azoké, akik egy évvel korábban is dolgoztak. Hasonló a korábbi munkapiaci státus hatása Ausztriában és Németországban is, bár Ausztriában csak 2011 után csökkenti a munkaerő-migráció marginális valószínűségét a korábbi gyermekgondozás vagy tanulás. Az Egyesült Királyságban nem látszik különbség a marginális valószínűségekben.

A *potenciális vállalt munkaidő hossza* – a munkaerő-migráció használdozata – növeli a munkaerő-migráció valószínűségét, a hatás azonban nagyon gyenge. Az egy órával hosszabb vállalt munkaidő minden más tényező változatlansága mellett a munkaerő-migráció valószínűségét alig 0,035 százalékkal növeli 2014 végén. Időben növekvő ez a hatás, 2010 végén még alig 0,01 százalékos valószínűség növekedést jelentett a vállalt hosszabb munkaidő. Ausztriában nagyon alacsony és csökkenő a hatás, Németországban és az Egyesült Királyságban is szerény és az időben nem változik.

2.3.5. ábra: Egy évvel korábbi munkapiaci státus hatása a munkaerő-migrációra, marginális valószínűség (százalék)

Referenciakategóriaegória: dolgozott.

Teljes minta: *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt, egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

Ausztria: *időben szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.), *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt.

Németország: *időben nem szignifikáns*: munkanélküli volt, *nem szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: munkanélküli volt, *nem szignifikáns*: egyéb (gyes, gyed, nyugdíj, tanult stb.).

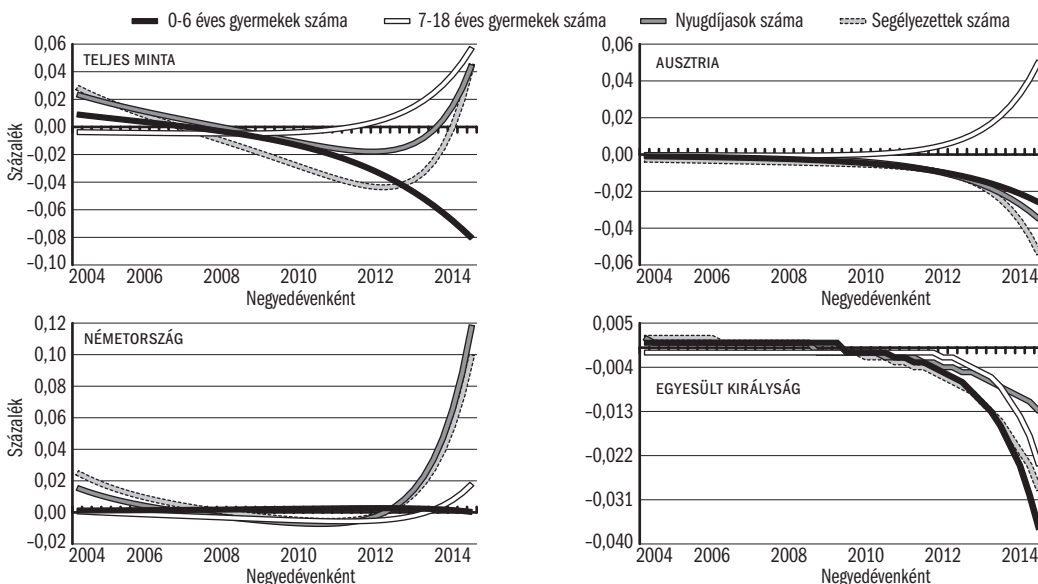
A családi tényezők hatása

A családban élő eltartottak, így a kisebb és nagyobb gyerekek, segélyezettek és nyugdíjasok is befolyásolhatják a munkaerő-migrációt érintő döntéseket (2.3.6. ábra).

A teljes migránsmintában a nyugdíjasok és a segélyezettek száma az uniós csatlakozást követően növelte, majd a válság időszakában csökkentette a munkaerő-migráció valószínűségét. Az időszak végére ismét megfordult a helyzet, és ismét növelte a külföldi munkavállalás valószínűségét, a marginális hatás azonban nagyon kicsi volt: 2014 végén a háztartásban élő eggyel több nyugdíjas, illetve segélyezett a munkaerő-migráció valószínűségét mindkét esetben 0,04 százalékkal növelte. A gyerekek száma azonban nem mutatott szignifikáns hatást. Ausztriában a hat év alatti gyerekek és a háztartásban élő segélyezettek száma szignifikánsan csökkentette a munkaerő-migrációt, a többi inaktív hatása nem volt szignifikáns. Németországban, ahova egyébként

a kedvezőtlen munkapiaci régiókból volt jelentősebb a munkaerő-migráció valószínűsége, a nyugdíjasok és a segélyezettek száma is érzékelhetően növelte a munkaerő-migráció valószínűségét, és ez a hatás időben gyorsan nőtt 2011 után, amikor a német munkapiac teljesen megnyílt a munkavállalók előtt. A háztartásban élő eggyel több nyugdíjas 0,12 százalékkal, a segélyezett 0,1 százalékkal növelte a munkaerő-migráció valószínűségét. Az Egyesült Királyságban minden inaktív családtag számának a növekedése csökkentette a munkaerő-migráció valószínűségét.

2.3.6. ábra: A háztartásban élők összetételének a hatása a munkaerő-migrációra, marginális hatásváltozás (százalék)

Teljes minta: *időben szignifikáns*: nyugdíjasok száma a háztartásban, segélyezettek száma a háztartásban, *többi nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, 7–18 éves gyermekek száma.

Ausztria: *időben nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, segélyezett száma a háztartásban, *nem szignifikáns*: 7–18 éves gyermekek száma, nyugdíjasok száma a háztartásban.

Németország: *időben szignifikáns*: nyugdíjasok száma a háztartásban, segélyezettek száma a háztartásban, *nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, 7–18 éves gyermekek száma.

Egyesült Királyság: *időben szignifikáns*: 7–18 éves gyermekek száma, nyugdíjasok száma a háztartásban, *időben nem szignifikáns*: 0–6 éves gyermekek száma, segélyezettek száma a háztartásban.

Összegzés

A migráció egy jól körülhatárolt szegmensét, a munkaerő-migrációt befolyásoló tényezőket vizsgálva a legjelentősebb hatása a demográfiai tényezők mellett

a regionális szelekciónak és a végzett foglalkozásnak van. Az időbeli változásokat vizsgálva, azt láthatjuk, hogy a jelentősen növekvő munkaerő-migráció önmagában minden érintett esetében növelte a külföldön vállalt munka marginális valószínűségét, valójában ez bizonyult a legerősebb hatásnak, miközben az egyes tényezők hatása sokszor időben nem változott. A munkaerő-migráció stabil és tartós munkavállalói stratégiát jelentett Ausztriában és Németországban is a szakmunkát végzők számára. Eltért ettől az Egyesült Királyságba irányuló munkavállalás: itt a magasabb iskolai végzettségű munkaerőmigránsok inkább betanított vagy segédmunkát végeztek, így feltételezhetően jelentős a túlképzettség is esetükben. Láttuk, hogy a migráció egy másik (itt nem vizsgált) része elköltözést jelenthet, ami kiegészíti a munkaerő-migráció alapján látott képet. A bemutatott célszágok mellett a többi EU-országba irányuló nem elhanyagolható mértékű munkaerő-migrációt heterogén, részben az Egyesült Királyságban, részben Németországban és Ausztriában látotthoz hasonló munkaerő-migráció jellemezte.

Hivatkozások

- BLASKÓ ZSUZSA (2014): Surveying the Absentees – Surveying the Emigrants. Seemig Working Papers Series, No. 4. Hungarian Demographic Research Institute, Budapest.
- BLASKÓ ZSUZSA–LIGETI ANNA SÁRA–SIK ENDRE (2014): Magyarok külföldön – Mennyien? Kik? Hol? Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth István György*: (szerk.): Társadalmi Riport 2014. Társi, Budapest, 351–372. o.
- CZIBIK ÁGNES–HAJDU MIKLÓS–NÉMETH NÁNDOR–NYÍRÓ ZSANNA–TÓTH ISTVÁN JÁNOS–TÜREI GERGELY (2014): [A migráció és a magyar migránsok jellemzői, 1999–2011. Tendenciák és a migránsok profilja a KSH Munkaerő-felmérés adatai alapján](#). Műhelytanulmányok, MT-DP 2014/4.
- HÁRS ÁGNES–SIMON DÁVID (2015): [A munkaerő-migráció változása a kétezres években Magyarországon](#). Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP, 2015/2.
- HAZANS, M.–PHILIPS, K. (2010): The Post-Enlargement Migration Experiences in the Baltic Labor Markets. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 255–304. o.
- HOSMER D. W.–LEMESHOW S. (2000): Applied Logistic Regression. 2. kiadás, John Wiley and Sons, New York, NY.
- KACZMARCZYK, P.–MIODUSZEWSKA, M.–ZYLICZ, A (2010): Impact of the Post-Accession Migration on the Polish Labor Market. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 219–253. o.
- KAHANEC, M. (2013): Labor mobility in an enlarged European Union. Megjelent: *Constant, A. F.–Klaus F. Zimmermann* (szerk.): International Handbook on the Economics of Migration. Edward Elgar, Cheltenham–Northampton, 137–153. o.
- KAHANEC, M.–ZAICEVA, A.–ZIMMERMANN, K. F. (2010): Lessons from migration after EU enlargement. Megjelent: *Kahanec–Zimmermann* (szerk.) (2010) 3–45. o.
- KAHANEC, M.–ZIMMERMANN K. F. (szerk.) (2010): EU labor markets after post-enlargement migration. Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg.
- MASSEY, D. S.–ARANGO, J.–HUGO, G.–KOUAOUCCI, A.–PELLEGRINO, A.–TAYLOR, J. E. (1993): Theories of international migration: A review and appraisal. Population and Development Review, Vol. 19. No. 3. 431–466. o.
- PAUL, P.–PENNEL, M. L.–LEMESHOW, S. (2013): [Standardizing the power of the Hosmer–Lemeshow goodness of fit test in large data sets](#). Statistics in Medicine, Vol. 32. No. 1. 67–80. o.
- PIORE, M. J. (1979) Birds of Passage. Cambridge University Press, Cambridge.
- PREGIBON, D. (1980): [Goodness of Link Tests for Generalized Linear Models](#). Journal of the Royal Statistical Society. Series C (Applied Statistics) Vol. 29. No. 1. 15–14.